

در تاریخ سوم ماه مه سال ۱۹۳۰ [میلادی] نخستین نمایشگاه نقاشیِ رایبندرانات تاگور، بعنوان نقاش، در نگارخانه پیگال^۱ شهر پاریس بر پا شد و در حالیکه سیزده نمایشگاه دیگر نیز از او، در همان سال، در اروپا و ایالات متحده آمریکا و اتحاد شوروی برگزار شده بود در سرزمینِ بنگال تنها پس از نمایشگاه پاریس بود که دانسته شد تاگور نقاشی می‌کند.

همه آگاهیم که شاعر ما تنها پس از سال ۱۹۲۸ بود که آغاز به نقاشی کرد اما نخستین کوشش‌های او به سال ۱۹۲۴ و حتی به سال ۱۸۹۳ باز می‌گردد.

در سال ۱۹۲۴ تاگور که قصد مسافرت به کشور پرو را داشت نتوانست از شهر بوئنوس آیرس دورتر شود و در این شهر با بانوی مهماندار خویش یعنی ویکتوریا آکامپو^۲، همان «ویجایای»^۳ اسرارآمیز، آشنا شد و در سال ۱۹۲۵ دفتر شعر پورآبی^۴ خویش را، همان دستنویس مشهوری که چه بسیار بر آن خط کشید و از آن بیالود تا که یکی از نخستین نمونه‌های آثار تجسمی‌اش آفریده شد، باو تقدیم کرد. ویکتوریا آکامپو نه تنها الهام‌بخش هنری شاعر ما بود بلکه یکی از زنان با اهمیت دوران‌اش نیز بود. او زنی بود که «در راه ادب و گفتگوی فرهنگ‌ها تلاش فراوان کرد» و نیز نویسنده منتقد و هنرپرور آرژانتینی که با بنیان گذاشتن مجله سور^۵ جهان ادبیات دوران خویش را متأثر کرد. برگزاری نمایشگاه نقاشی تاگور در نگارخانه پیگال به کوشش او فراهم شد. بگمان ما نه تنها بر اهمیت این نمایشگاه که بر بانی آن نیز باید تأکید گذاشت. در سال ۱۹۳۰ تاگور به

● بانو ویکتوریا اکامپو و رایبندرانات تاگور

اروپا آمده بود تا سلسله‌ای از سخنرانی در انگلستان ایراد کند و نمی‌دانست با آثار هنری‌اش چه باید کرد. ویکتوریا اکامپو در به نمایش گذاشتن این آثار پافشرد. نمایشگاه با موفقیت بزرگی روبرو شد و این آغازی بود بر نمایشگاه‌های متعدد دیگر. این زن در شناختن آثار هنری مردی که هنوز دریافت روشنی از کیفیت نقاشی خویش نداشت و از بجا آوردن خود بعنوان نقاش درمانده بود، ولی وسوسه نقاشی وی را تا لحظه مرگ رها نکرد، راهگشا شد.

در نقاشی تاگور شاهد جهان عجیبی هستیم سرشار از جانوران شگفت‌انگیز و زنان مرموز و مناظر نورانی یا اسرارآمیز که در عین آرامش نامتعارف است و در ترکیب‌بندی آن به تناوب از انحناء و در هم پیچیدگی و نقوش اسلیمی و اشکال پیچ در پیچ دیگر به همراه خطوط هندسی، که بر سطحی تیره از بوم نقاشی ولی با رنگهای درخشان کشیده شده، بکار رفته است.

برغم آنکه پژوهش‌های تجسمی تاگور در نظر معاصران وی ناشناخته نبود و عدهٔ بیشماری از هنرمندان هندی امروز او را سرچشمهٔ نقاشی نوین می‌دانند، در سال ۱۹۳۶ نقاشی بنام نادالال بوس^۶ پیشینی کرده بود که تاگور را بسختی توان شناخت و آثار شگرف او با خلدجان‌هایی روبرو خواهد شد.

تأکید منتقدان هندی بر اهمیت آنچه «INNER IMPULSE» (= نیروی درونی) نامیده‌اند هرگز از اهمیت نقش تجربه‌گرایی و پرسش دربارهٔ مسائلی فضاسازی و کیشش به ویژگی‌های نور،

● نقاشی اثر رابیندرانات تاگور

● نقاشی اثر رایبندراناث تاگور

که گواهی است بر فواید «فن»، نخواهد کاست. چنانچه تاگور «متفئن» نیز بوده باشد بنظر می‌رسد که، به پیروی از ک. ج. سوبرارتانیان^۷، باید بر اهمیت نمایشگاه او که تلفیقی از فرهنگ‌های جهانی است و لذا بر «گنجایش و ام‌گیری وی، که آنرا بارها با ثبات رسانده»، تأکید گذاشته شود. همانگونه که اندیشه‌های منتقدی به نام هائری بیدو^۸ درباره آثار به نمایش در آمده در نگارخانه پیگال با خلجان‌هایی روبرو شد امروزه نیز هر نوع ارزیابی از آثار نقاشی تاگور با بازتاب نیرومندی روبرو خواهد شد. چنانچه در بازی با انحاء و نقوش اسلیمی او «رایحه‌ای از هنر نو» مشاهده شود یا که ما را به یاد هنر ابتدایی و یا طراحی ناخودآگاه و یا ژمانتیسیم و یا هنر غنایی و یا اکسپرسیونیسم و یا سمبولیسم و یا هنر کودکان و یا هر آنچه که بعنوان مرجعی از هنر مغرب زمین باشد بیان‌دازد یا که در آن بر اهمیت ژاپن و چین و سنت هندی تأکید شده باشد و یا از آهنگ و موسیقی برخوردار بوده باشد، داستان نقاشی تاگور ما را به قلب پیشگامان و نیز هواخواهی از او در مغرب زمین می‌برد و اینچنین است که نام او در تاریخ تجدید سرزمین هند به ثبت رسیده است.

□

یادداشتها:

* متن خطابه بانو ژودیت فرلیچی (JUDITH FERLICCHI) استاد تاریخ هنر هند در دانشگاه سوربن

پاریس - که به زبان فرانسه و در مجلسی در بزرگداشت رابیندرانات تاگور ایراد شده است. با این عنوان:

TAGORE, PEINTURES INDIENNES ET MODERNITE

1. GALERIE FIGALLE
2. VICTORIA OCAMPO
3. VIJAYA
4. PURABI
5. SUR
6. NADALAL BOSE
7. K. G. SUBRARNAYAN
8. HENRI BIDOU

منتشر شد:

از سری مقالات دانشنامه ایرانیکا
زیر نظر احسان یارشاطر
پوشاک در ایران زمین
(مصور)

ترجمه دکتر پیمان متین
با مقدمه دکتر علی بلوکباشی

انتشارات امیرکبیر - تهران، میدان استقلال

WWW.AMIR-KABIR.COM